

بررسی رابطه بین خوش بینی و معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی

دانشجویان

The Relationship between Optimism and Meaning of Education with Academic Motivation of Students

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۱۲/۰۷

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۱۰/۱۲

Mahbobeh Sadat Kadkhodaie
Zahra Karami

محبوبه السادات کدخدایی*

زهرا کریمی**

Abstract: The aim of this study was to investigate the prediction of academic motivation of teacher-students based on optimism and meaning of education. For this purpose, 168 students from Farhangian University of Tehran (105 females and 63 males) were selected by stratified sampling and completed the study questionnaires. The instrument used in this study were Scheier and Carver's Life orientation, Henderson – King and Smith' meaning of education and Vallerend' academic motivation questionnaires. The data were analyzed by Pearson correlation coefficient and stepwise regression analysis. The findings indicated that there were significant positive relationships between optimism and meaning of education with academic motivation. Optimism and meaning of education explained 26 and 27 percent of the variance in academic motivation, respectively. The findings emphasize emotional and cognitive aspects of education such as optimism and meaning of education on improvement of students' academic motivation. It is worth that in learning process considered strategies to improve students' attitude towards education.

Keywords: Optimism, Meaning of education, Academic motivation, Student-Teachers

چکیده: هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانشجویان - معلمان بر اساس دو متغیر خوش‌بینی و معنای تحصیل بود. به این منظور ۱۶۸ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه فرهنگیان تهران (۱۰۵ دختر و ۶۳ پسر) با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبتی انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های پژوهش پاسخ دادند. ابزار این پژوهش عبارت بود از پرسشنامه جهت‌گیری زندگی شی-یر و کارور، پرسشنامه معنای تحصیل هندرسون-کینگ و اسمیت و پرسشنامه انگیزش تحصیلی والرند و همکاران. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون گام به گام، تحلیل شد. نتایج نشان داد که خوش‌بینی و معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی رابطه مثبت معنی‌دار دارد. متغیرهای خوش‌بینی و معنای تحصیل به ترتیب ۲۶ و ۲۷ درصد از واریانس انگیزش تحصیلی را تبیین کردند. یافته‌های این پژوهش ضرورت تأکید بر ابعاد عاطفی و شناختی تحصیل مانند خوش‌بینی و معنای تحصیل را در بهبود انگیزش تحصیلی دانشجویان نشان می‌دهد. به بیان دیگر شایسته است در فرایند آموزش تدابیری به‌منظور بهبود نگرش و شناخت دانشجویان نسبت به تحصیل اندیشیده شود.

واژه‌های کلیدی: خوش‌بینی، معنای تحصیل، انگیزش تحصیلی، دانشجو- معلمان

* دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء (نویسنده مسئول):

(mahbobeh_kadkhodaie@yahoo.com)

** دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء

مقدمه

انگیزش ناشی از نیاز یا تمایلی است که موجب انرژی بخشیدن به رفتار و هدایت آن به سمت هدف می‌شود. در واقع انگیزش منبع سوق دادن فرد به سمت انجام یک تکلیف است (مایرز^۱، ۱۹۹۶). انگیزش در فرایند آموزش و یادگیری بسیار مهم است؛ به گونه‌ای که یکی از پیش‌نیازهای اساسی یادگیری است و تأثیر فراوانی بر عملکرد افراد دارد. از نظر برخی روان‌شناسان مانند بلوم^۲ (۱۹۷۲) یکی از عوامل اصلی پیشرفت در کلاس درس انگیزش است.

انگیزش دربردارنده باورهای شخص در مورد توانایی انجام تکلیف مورد نظر، دلایل یا اهداف فرد برای انجام آن تکلیف و واکنش عاطفی مرتبط با انجام آن تکلیف است (حسن‌زاده و عمویی، ۱۳۹۰). نظریه‌های گوناگونی در زمینه انگیزش یادگیری مطرح شده‌اند که از این میان به نظریه خودمختاری دسی و رایان^۳ (۱۹۸۵) بیشتر توجه شده است. بر اساس این نظریه در انسان تمایل ذاتی و درونی برای یادگیری وجود دارد که یا توسط محیط پیرامون تقویت می‌شود و انسان را به سوی جستجو و تلاش برای غلبه بر چالش‌ها سوق می‌دهد یا برعکس، بر اثر بی‌توجهی تضعیف شده و موجب می‌شود فرد بین تلاش و نتیجه عملکرد خود رابطه‌ای نیابد و علت رفتار را به عوامل بیرونی نسبت دهد (دسی و رایان، ۲۰۰۱). انگیزش تحصیلی^۴ موجب می‌شود یادگیرنده در حوزه خاصی تکالیف را به خوبی انجام دهد و علاوه بر آن عملکرد خود را نیز ارزیابی کند (یوسفی، قاسمی و فیروزنیا، ۱۳۸۸). بنابراین انگیزش تحصیلی، حالتی روان‌شناختی است و هنگامی حاصل می‌شود که انسان خود را دارای کفایت و شایستگی لازم برای یادگیری بداند و در این زمینه از خودمختاری لازم برخوردار باشد (هاول و واتسون^۵، ۲۰۰۷).

به عبارت دیگر انگیزش تحصیلی را می‌توان نوع خاصی از انگیزش دانست که به یادگیرندگان کمک می‌کند تا با فعالیت‌هایی درگیر شوند که موجب یادگیری آنها شده و دستیابی به اهداف تحصیلی‌شان تسهیل شود؛ زیرا انگیزش تحصیلی موجب می‌شود یادگیرنده توجه بیشتری به فعالیت‌ها و تکالیف یادگیری خود داشته باشد، زمان

-
1. Myers
 2. Bloom
 3. Deci & Ryan
 4. academic motivation
 5. Howell & Watson

بیشتری را صرف یادگیری کند، از راهبردهای مطالعه و یادگیری اثربخش استفاده کند و هنگام نیاز از کمک دیگران استفاده کند (جونز^۱، ۲۰۰۹).

انگیزش تحصیلی بر شیوه انجام تکالیف درسی و نشان دادن شایستگی در یادگیری تأثیرگذار است. در واقع میزان انگیزش توجیه‌کننده بسیاری از تفاوت‌های فردی یادگیرندگان در یادگیری است. انگیزش انجام تکالیف و رسیدن به هدف را امکان‌پذیر می‌کند، سرعت انجام کار را افزایش داده و فرد را ترغیب می‌کند تا برای رسیدن به هدفش به فعالیت خود ادامه دهد و انرژی لازم را به او می‌دهد. سطح انگیزش با موفقیت یادگیرنده در ارتباط است. بدون انگیزش، فعالیت‌های آموزشی معلمان بی‌اثر خواهد بود. بنابراین معلمان لازم است در فرایند آموزشی خود به ایجاد و افزایش انگیزه در یادگیرندگان توجه داشته باشند (رحمان و حیدر^۲، ۲۰۱۳).

اهمیت انگیزش تحصیلی از آنجاست که به‌عنوان یکی از ویژگی‌های روان‌شناختی پیش‌بینی کننده عملکرد تحصیلی شناخته شده است (کافمن و همکاران^۳، ۲۰۰۸)؛ به‌گونه‌ای که بر اساس یافته‌های پژوهشی، انگیزش تحصیلی رابطه مثبت معنی‌داری با عملکرد تحصیلی دانشجویان دارد (یوسفی و همکاران، ۱۳۸۸؛ روشن میلانی و همکاران، ۱۳۹۰؛ واحدی و همکاران، ۱۳۹۱؛ امرایی و همکاران^۴، ۲۰۱۱؛ همایده و همدان-منصور^۵، ۲۰۱۴؛ خلایلا^۶، ۲۰۱۵).

اگرچه انگیزش، لازمه موفقیت در تمامی طول دوران تحصیل است اما در دوران آموزش دانشگاهی جایگاه دیگری دارد چراکه دانش‌آموختگان آموزش عمومی که وارد دانشگاه می‌شوند و رشته مورد علاقه خود را دنبال می‌کنند از حداقل انگیزش تحصیلی برای پیشرفت برخوردار هستند؛ اما لازم است میزان این انگیزش به‌منظور استفاده بهتر از دوران آموزش دانشگاهی و رسیدن به نتایج مطلوب‌تر و آمادگی برای آینده حرفه‌ای افزایش یابد. بر این اساس شناسایی عوامل تأثیرگذار و یا در ارتباط با انگیزش تحصیلی می‌تواند به طراحان و برنامه‌ریزان آموزشی و یا استادان دانشگاهی کمک کند تا فرایند آموزش و یادگیری دانشگاهی را مطلوب‌تر و غنی‌تر کنند و شرایط را برای پیشرفت و عملکرد تحصیلی بهتر دانشجویان فراهم آورند. به نظر می‌رسد یکی از عوامل تأثیرگذار بر انگیزش تحصیلی یادگیرندگان ابعاد عاطفی و شناختی

1. Jones

2. Rehman & Haider

3. Kaufman et al

4. Amraie et al

5. Hamaideh & Hamdan-Mansour

6. Khalaila

تحصیل است؛ به این معنی که اگر یادگیرندگان، عاطفه و شناخت مثبتی از تحصیلات داشته باشند انگیزش سطح بالاتری خواهند داشت. این دو بعد را می‌توان در متغیرهای خوش‌بینی و معنای تحصیل خلاصه کرد.

خوش‌بینی^۱، انتظارات مطلوب افراد را در مورد وقایع آینده منعکس می‌کند و منبع بسیار مهمی برای انگیزش و مقاوم بودن است؛ این حالت نقطه مقابل بدبینی است که در آن فرد انتظار پیامدهای منفی دارد و توانایی مقابله با چالش‌های پیش رو و مقاومت را در خود نمی‌یابد (شی‌یر و کارور^۲، ۱۹۸۵). خوش‌بینی با سطوح بالایی از تعهدات و سطوح پایینی از اجتناب یا نبود تعهد رابطه دارد و نیز با گام‌های فعالانه برای حفظ سلامت فرد همراه است و مقاومت بیشتر در فعالیتهای آموزشی را در پی دارد (کارور، شی‌یر و سیگرستروم^۳، ۲۰۱۰). خوش‌بینی نوعی انتظار پیامد مثبت است که در حوزه‌های مختلف زندگی فرد عمومیت دارد (فلدمن و کابوتا^۴، ۲۰۱۵). عوامل خاصی با خوش‌بینی همراه هستند مانند باورهای عمومی در مورد خودکارآمدی^۵، شانس^۶ و حمایت اجتماعی^۷ (اریبگ و مونسن^۸، ۲۰۱۲). افراد خوش‌بین از رسیدن به هدف اطمینان دارند و آشفتگی و اضطراب کمتری را در طول دوران تحصیل تجربه می‌کنند؛ در حالی که افراد بدبین در رسیدن به اهداف تردید دارند و بیش از افراد خوش‌بین در انجام تکالیف درسی، اضطراب و آشفتگی را تجربه می‌کنند (بریست^۹، شی‌یر و کارور، ۲۰۰۲).

خوش‌بینی علاوه بر اینکه موجب بهزیستی روان‌شناختی می‌شود (سوری، حجازی و سوری نژاد، ۱۳۹۳) در موفقیت و پیشرفت تحصیلی نقش مهمی دارد؛ به طوری که پژوهش‌ها نشان می‌دهند بین امید و خوش‌بینی و انگیزش تحصیلی رابطه مثبت معنی دار وجود دارد (میرساردو و صداقت، ۱۳۹۲؛ کیافر، کارشکی و هاشمی، ۱۳۹۳)؛ همچنین بین امید و خوش‌بینی با انگیزه و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معنی دار

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

1. Optimism
2. Scheier & Carver
3. Segerstrom
4. Feldman & Kubota
5. self- efficacy
6. luck
7. social support
8. Urbig & Monsen
9. Brissette

وجود دارد (مدلین و گرین^۱، ۲۰۰۹؛ سینگ و جا^۲، ۲۰۱۳؛ عیسی زادگان، میکائیلی منیع، مروئی میلان، ۱۳۹۳؛ مرادی، واعظی، محمد و میرزایی، ۱۳۹۳).

معنای تحصیل^۳ متغیر دیگری است که بر نوع درگیری یادگیرنده با فرایند تحصیل تأثیر دارد. این متغیر به اهمیت تحصیلات برای یادگیرندگان اشاره دارد و نوع تفسیر و انتظارات آنها را نشان می‌دهد که ممکن است با دیدگاه معلم، والدین و یا همسالانشان مطابقت داشته یا نداشته باشد. معناها ممکن است در ارتباط با اهداف تحصیلی و نه محدود به آنها باشد. برای برخی از دانشجویان، تحصیل ممکن است به معنای دستیابی به اهداف خاصشان باشد و برای برخی دیگر ممکن است ارتباط اندکی با اهدافشان داشته باشد. برای مثال، تحصیل برای برخی راهی برای رسیدن به یک حرفه و برای دیگری، یک منبع فشار محسوب می‌شود (هندرسون-کینگ و اسمیت^۴، ۲۰۰۶). بر اساس نظر آستین^۵ (۱۹۹۳) معنایی که یادگیرندگان از تحصیل دارند از دوران مدرسه آغاز می‌شود؛ به طوری که تحصیل برای برخی از آنان تجربه یک حس نظم، هدف در زندگی و احساس امید را در رویارویی با نگرانی‌ها فراهم می‌کند. معنای مرتبط با تحصیل می‌تواند تحت تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی قرار گیرد مانند انتظارات والدین، ارزش‌های فرهنگی و تغییرات عمده اجتماعی (عیسی زادگان، حسنی و احمدیان، ۱۳۸۸). همچنین معنای تحصیل و اولویت‌های تحصیلی در میان دانشجویان با گذشت زمان تغییر می‌کند. به طوری که نسل‌های قدیمی‌تر تحصیل را فعالیتی ارزشمند در نظر می‌گیرند، میان‌سالان آن را فرصت و وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف توصیف می‌کنند و جوان‌ترها تحصیل را امتیازی برای استخدام شدن و بهره‌مندی از فرصت‌های شغلی می‌دانند (هندرسون-کینگ و اسمیت، ۲۰۰۶).

آنچه اهمیت دارد این است که معنای تحصیل منبعی برای انگیزش تحصیلی یادگیرنده محسوب می‌شود و می‌تواند تعیین‌کننده بسیاری از رفتارهای تحصیلی وی باشد. مؤلفه‌های چندگانه معنای تحصیل عبارتند از: حرفه (تحصیل به معنای آمادگی حرفه‌ای و رسیدن به اشتغال)، استقلال (تحصیل به معنای فرصتی برای رشد)، آینده (تحصیل به معنای کشف مسیر زندگی و آینده‌نگری)، یادگیری (تحصیل به معنای فرصتی برای یادگیری)، ارتباط (تحصیل به معنای فرصتی برای ایجاد دوستی‌ها)،

1. Medlin & Green

2. Singh & Jha

3. Meaning of Education

4. Henderson – king & Smith

5. Astin

دنیای پیرامون (تحصیل یعنی ایجاد تغییر در دنیای پیرامون)، رشد خویشتن (تحصیل یعنی فرصتی برای رشد شخصی)، گام بعدی (تحصیل یعنی مرحله‌ای مانند مراحل تحصیلی قبل)، فشار (تحصیل یعنی منبعی برای فشار روانی)، رهایی (تحصیل یعنی گریز از موقعیت‌های استرس‌زای بزرگسالی) (هندرسون-کینگ و میتچیل^۱، ۲۰۱۱). این معناها با برخی از ویژگی‌های روان‌شناختی مانند انگیزش تحصیلی (هندرسون-کینگ و اسمیت، ۲۰۰۶) و خوش‌بینی (کرایپل^۲ و هندرسون-کینگ، ۲۰۱۰) در ارتباط است.

بر اساس آنچه بیان شد و نیز پژوهش‌های انجام شده در این زمینه، هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی رابطه بین خوش‌بینی و معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی دانشجویان - معلمان و پیش‌بینی انگیزش تحصیلی بر اساس خوش‌بینی و معنای تحصیل است. بنابراین فرضیه‌های زیر مورد آزمون قرار گرفته است:

- ۱) بین خوش‌بینی و انگیزش تحصیلی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد.
- ۲) بین ابعاد معنای تحصیل و انگیزش تحصیلی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد.
- ۳) متغیر خوش‌بینی، پیش‌بینی کننده انگیزش تحصیلی است.
- ۴) متغیر معنای تحصیل، پیش‌بینی کننده انگیزش تحصیلی است.

روش

روش پژوهش حاضر، توصیفی از نوع همبستگی و مدل رگرسیون گام به گام است. از این مدل زمانی استفاده می‌شود که هدف، پیش‌بینی یک متغیر ملاک از متغیرهای پیش‌بین باشد. در پژوهش‌های رگرسیون چندگانه، هدف پیدا کردن متغیرهای پیش‌بینی است که تغییرات متغیر ملاک را به‌تنهایی و یا به‌طور مشترک پیش‌بینی کنند. جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه‌های فرهنگیان شهر تهران است که در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ مشغول به تحصیل بودند. نمونه آماری این پژوهش بر اساس جدول مورگان، ۱۶۸ نفر از دانشجویان شامل ۱۰۵ دختر (۶۲/۵ درصد) و ۶۳ پسر (۳۷/۵ درصد) بودند که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای انتخاب شدند. با در نظر گرفتن این موضوع که حجم جامعه در دانشگاه‌های دخترانه و پسرانه متفاوت بود، با توجه به

1. Mitchell

2. Krypel

تعداد دانشجویان برحسب جنسیت، نمونه‌گیری صورت گرفت. به‌منظور گردآوری داده‌های این پژوهش از سه پرسشنامه به شرح زیر استفاده شد:

پرسشنامه تجدید نظر شده جهت‌گیری زندگی (R-LOT):^۱ از این پرسشنامه برای اندازه‌گیری میزان خوش‌بینی استفاده می‌شود. این آزمون را شی‌یر و کارور (۱۹۸۵) طراحی کرده‌اند که ده گویه دارد ولی از شش گویه آن استفاده می‌شود. سه گویه مربوط به جملات منفی و چهار گویه مربوط به جملات مثبت است. آزمودنی با استفاده از مقیاسی پنج‌درجه‌ای (از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) توافق خود را اعلام می‌کند. اکونر و کاسدی^۲ (۲۰۰۷) ضریب آلفای ۰/۸۰ را برای این مقیاس گزارش کرده‌اند. این آزمون در ایران هنجاریابی و اعتباریابی شده و ضریب آلفای ۰/۷۴ برای آن گزارش شده است (کجباف، عریضی و خدابخشی، ۱۳۸۵). در این پژوهش نیز ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۲ برای این مقیاس به دست آمد.

پرسشنامه معنای تحصیل (MOE):^۳ این پرسشنامه را هندرسون-کینگ و اسمیت به‌منظور سنجش معنای تحصیل، طراحی کرده‌اند که شامل ۸۶ گویه است و ده مؤلفه را می‌سنجد. هر مؤلفه معنای خاصی را نشان می‌دهد و کسب نمره بیشتر در هر مؤلفه نشان‌دهنده اهمیت بیشتر آن معنا برای فرد است. این مؤلفه‌ها عبارتند از: حرفه (۱۱ گویه)، استقلال (۵ گویه)، آینده (۳ گویه)، اجتماعی (۱۲ گویه)، دنیای پیرامون (۸ گویه)، فشار روانی (۱۲ گویه) و رهایی (۱۱ گویه). پاسخ به گویه‌ها در طیف لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد انجام می‌شود و نمره‌های ۱ تا ۵ به آنها تعلق می‌گیرد. پایایی این پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ از ۰/۷۷ تا ۰/۹۱ گزارش شده است (عیسی‌زادگان و همکاران، ۱۳۸۸). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های معنای تحصیل به ترتیب زیر بود: حرفه (۰/۸۱)، استقلال (۰/۷۸)، آینده (۰/۸۱)، یادگیری (۰/۷۶)، خود (۰/۹۱)، گام بعدی (۰/۷۱)، اجتماعی (۰/۸۱)، دنیای پیرامون (۰/۸۲)، فشار روانی (۰/۷۶)، رهایی (۰/۷۱).

پرسشنامه انگیزش تحصیلی (AMS):^۴ این مقیاس را در سال ۱۹۸۹ والرند^۵ و همکاران (۱۹۹۲) در کانادا برای اندازه‌گیری انگیزش تحصیلی با ۲۸ گویه طراحی و رواسازی کردند. این مقیاس، میزان موافقت دانشجویان را با پاسخ به گویه‌های مربوط به یک سؤال (چرا به دانشگاه می‌روید؟) می‌سنجد. پاسخ به هر گویه در طیف ۷

1. Revised Life-Orientation Test

2. Oconnor & Cassidy

3. Meaning of Education

4. Academic Motivation Scale

5. Vallerend

درجه‌ای لیکرت (اصلاً، خیلی کم، کمی، متوسط، زیاد، خیلی زیاد، کاملاً) قرار دارد که به ترتیب نمره ۱ تا ۷ به آنها تعلق می‌گیرد. سپس میزان انگیزش تحصیلی بر اساس امتیاز به دست آمده دسته‌بندی می‌شود. به این شکل که نمره‌های بین ۲۸ تا ۷۰ میزان انگیزش تحصیلی ضعیف، نمره‌های بین ۷۰ تا ۱۱۲ میزان انگیزش تحصیلی متوسط و نمره‌های بالای ۱۱۲ میزان انگیزش تحصیلی بالا را نشان می‌دهد. در پژوهش‌های مختلفی از جمله (والرند و همکاران، ۱۹۹۲؛ واحدی و همکاران، ۱۳۹۱) این پرسشنامه از روایی بالایی برخوردار بوده است. برزگر بفرئی و همکاران (۱۳۹۳) نیز ضریب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های انگیزش درونی، انگیزش بیرونی و بی‌انگیزگی را به ترتیب ۰/۷۸، ۰/۸۷ و ۰/۷۵ گزارش کردند. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای این خرده‌مقیاس‌ها به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۷۹ و ۰/۸۲ به دست آمد.

روش اجرا: پس از تهیه و آماده کردن پرسشنامه‌ها و تهیه مجوز برای اجرای آنها، با مراجعه به دانشگاه‌های فرهنگیان دخترانه و پسرانه شهر تهران و هماهنگی با مسئولان مربوطه داده‌های مورد نیاز گردآوری شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS-16 انجام گرفت. یافته‌ها در دو نوع توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون گام به گام) مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها

به‌منظور ارائه یافته‌ها و بررسی فرضیه‌های پژوهش از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام) استفاده شد که نتایج آن در ادامه ارائه شده است. برخی از شاخص‌های توصیفی مربوط به متغیرهای بررسی شده در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول (۱) میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
حرفه	۱۶۸	۱۱	۵۶	۳۲/۸۶	۸/۷۷
استقلال	۱۶۸	۵	۲۵	۱۴/۶۷	۴/۵۷
آینده	۱۶۸	۳	۱۵	۹/۰۸	۳/۲۵
یادگیری	۱۶۸	۱۰	۸۵	۳۰/۳۹	۱۰
خود	۱۶۸	۱۱	۵۵	۳۲/۶۴	۱۰/۰۳
گام بعدی	۱۶۸	۳	۱۵	۹/۰۴	۲/۸۸
اجتماعی	۱۶۸	۱۲	۵۶	۳۴/۵۲	۸/۶۵
دنیای پیرامون	۱۶۸	۹	۴۰	۲۳/۳۶	۶/۵۷
فشار روانی	۱۶۸	۱۵	۶۶	۳۴/۴۸	۸/۸۵
رهایی	۱۶۸	۱۴	۴۶	۳۰/۷۵	۷/۰۲
خوش بینی	۱۶۸	۱۴	۶۵	۲۰/۴۷	۴/۵۳
انگیزش تحصیلی	۱۶۸	۳۶	۱۷۹	۱۲۰/۷۷	۲۱/۷۳

به منظور تعیین رابطه خوش بینی و ابعاد معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی از ضریب همبستگی پیرسون به شرح زیر استفاده شد.

جدول (۲) ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	حرفه	استقلال	آینده	یادگیری	خود	گام بعدی	اجتماعی	دنیای پیرامون	فشار روانی	رهایی	خوش بینی	انگیزش تحصیلی
حرفه	۱											
استقلال		۱										
آینده			۱									
یادگیری				۱								
خود					۱							
گام بعدی						۱						
اجتماعی							۱					
دنیای پیرامون								۱				
فشار روانی									۱			
رهایی										۱		
خوش بینی											۱	
انگیزش تحصیلی												۱

**P<۰/۰۱

***P<۰/۰۰۵

همان‌گونه که در جدول (۳) مشاهده می‌شود بین دو متغیر خوش‌بینی و انگیزش تحصیلی رابطه مثبت معنی‌دار (۰/۲۹) وجود دارد و بر این اساس فرضیه اول این پژوهش مبنی بر وجود رابطه مثبت معنی‌دار بین این دو متغیر، تأیید می‌شود. همچنین بر اساس اطلاعات این جدول، بین ابعاد ده‌گانه معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد؛ بنابراین فرضیه دوم این پژوهش مبنی بر رابطه مثبت معنی‌دار بین ابعاد معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی نیز تأیید می‌شود. جدول‌های (۳ و ۴) تحلیل رگرسیون گام به گام خوش‌بینی و معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی را نشان می‌دهد.

جدول (۳) خلاصه مدل رگرسیون، تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری متغیرهای خوش‌بینی و

معنای تحصیل بر انگیزش تحصیلی

مدل	شاخص	SS	df	MS	F	P	R	ضریب تبیین	ضریب تغییرات
۱	رگرسیون	۵۵۳۰/۶۸۲	۱	۵۵۳۰/۶۸۲	۱۲/۵۱۹	۰/۰۰۱	۰/۲۶۵	۰/۱۷۰	۰/۰۷۰
	باقیمانده	۷۳۳۳۶/۱۶۹	۱۶۶	۴۴۱/۷۸۴					
۲	رگرسیون	۷۸۰۳/۴۹۰	۲	۳۹۰۱/۷۴۵	۹/۰۵۹	۰/۰۰	۰/۳۱۵	۰/۱۹۹	۰/۰۲۹
	باقیمانده	۴۳۰/۶۸۷	۱۶۵	۷۱۰۶۳/۳۶۲					

جدول (۴) ضرایب رگرسیون استاندارد و غیراستاندارد برای متغیرهای خوش‌بینی و معنای

تحصیل

مدل	شاخص	B	خطای استاندارد	β	t	p
۱	خوش‌بینی	۱/۲۵	۰/۳۵۵	۰/۲۶۵	۳/۵۳	۰/۰۰۱
۲	معنای تحصیل	۱/۲۷	۰/۳۵۱	۰/۲۶۹	۳/۶۳	۰/۰۰

بر اساس نتایج جدول‌های (۳ و ۴) مشاهده شده معنی‌دار است و ۲۶ درصد متغیر ملاک به وسیله متغیر خوش‌بینی و ۲۷ درصد به وسیله متغیر معنای تحصیل تبیین می‌شود و بقیه تغییرات متغیر ملاک از طریق متغیرهای دیگری تبیین می‌شود که در این پژوهش در نظر گرفته نشده‌اند. بنابراین چنین استنباط می‌شود که متغیرهای

خوش‌بینی و معنای تحصیل دارای سهم معنی‌داری در انگیزش تحصیلی است. بر این اساس، فرضیه ۳ و ۴ این پژوهش مبنی بر اینکه دو متغیر خوش‌بینی و معنای تحصیل پیش‌بینی‌کننده انگیزش تحصیلی هستند، تأیید می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین متغیرهای خوش‌بینی و معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی بود. یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین خوش‌بینی و معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی رابطه معنی‌دار وجود دارد و دو متغیر مورد نظر می‌توانند انگیزش تحصیلی را پیش‌بینی کنند. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیر خوش‌بینی ۲۶ درصد و متغیر معنای تحصیل ۲۷ درصد از واریانس متغیر ملاک را تبیین کردند.

نتایج این پژوهش در مورد رابطه خوش‌بینی با انگیزش تحصیلی با نتایج پژوهش مدلین و گرین (۲۰۰۹)، سینگ و جا (۲۰۱۳)، میرساردو و صداقت (۱۳۹۲)، کیا فر و همکاران (۱۳۹۳)، عیسی‌زادگان و همکاران (۱۳۹۳) و مرادی و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی دارد. در همه این پژوهش‌ها بین خوش‌بینی و انگیزش تحصیلی رابطه مثبت معنی‌دار گزارش شده است. در این باره سلیگمن (۱۹۹۵) معتقد است افراد خوش‌بین کمتر احساس ناامیدی می‌کنند و در نتیجه انگیزش آنها در مقایسه با افراد بدبین بالاتر است. بر اساس نظر شی‌یر و کارور (۱۹۸۵) خوش‌بینی، انتظارات مطلوب افراد را در مورد وقایع آینده منعکس می‌سازد و منبع بسیار مهمی برای انگیزش و مقاوم بودن است. کارور و همکاران (۲۰۱۰) نیز خوش‌بینی را عاملی برای فعالیت و مقاومت بیشتر در امور آموزشی می‌دانند. در واقع می‌توان گفت دانشجویان خوش‌بین از یک سو به عوامل درونی مانند توانایی‌های خود و از سوی دیگر به عوامل بیرونی مانند شرایط و محیط پیرامون از جمله محیط آموزشی نگرش بهتری دارند و این موجب می‌شود انگیزه بالاتری برای تحصیل داشته باشند؛ در حالی که افراد بدبین نگرش مثبتی به خود و عوامل درونی ندارند و بنابراین، انگیزش سطح بالایی ندارند. علاوه بر این، دانشجویان خوش‌بین در رویارویی با چالش‌ها و موانع تحصیلی استقامت بیشتری دارند و زود تسلیم نمی‌شوند، بیشتر بر اهداف شخصی از جمله اهداف تحصیلی متمرکز هستند و موانع و مشکلات مسیر تحصیلی را چالشی قابل حل در نظر گرفته و برای مقابله با آن از راهبردهای سودمندتری استفاده می‌کنند؛ در حالی که دانشجویان بدبین به مسائل موجود در مسیر تحصیلی و چالش‌های پیش‌آمده گرایش اجتنابی

دارند، کمتر تلاش می‌کنند یا کمتر تمایل دارند که از راهبردها و راهکارهای مؤثر در جهت مقابله با موانع سود جویند.

نتایج حاصل از این پژوهش در ارتباط با رابطه معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی با نتایج پژوهش هندرسون-کینگ و اسمیت (۲۰۰۶) همخوانی دارد. از این بین، دو بعد استقلال و دنیای پیرامون، قوی‌ترین رابطه را با انگیزش داشتند که نشان می‌دهد تحصیل به معنای استقلال یا فرصتی برای رشد و تحصیل به معنای ایجاد تغییر در دنیای پیرامون بیش از هر معنای دیگری موجب برانگیختن انگیزه دانشجویان می‌شود. در تبیین یافته‌های فوق باید به این نکته اشاره کرد که معنای تحصیل منبعی از انگیزش برای دانشجویان محسوب می‌شود؛ در واقع تحصیل معنادار صرف نظر از اینکه دانشجویان چه معنایی برای آن در نظر بگیرند در ایجاد انگیزش مهم است؛ البته بر اساس یافته‌های این پژوهش، کسب استقلال و ایجاد فرصتی برای رشد شخصی ارزش بیشتری برای دانشجویان داشت. بنابراین می‌توان گفت که هر چه ارزش یک هدف برای فرد بالاتر باشد و فرد رسیدن به آن هدف را لازمه ایجاد تغییرات مثبت در زندگی آینده خود بداند برای رسیدن به آن انگیزه بیشتری خواهد داشت. از طرفی از دیگر کارکردهای مهم تحصیلات دانشگاهی، ایجاد فرصتی برای رشد و پیشرفت و بسترسازی برای رسیدن به استقلال فردی است. دانشجویانی که با چنین هدفی وارد دانشگاه می‌شوند و انتظار دارند با تحصیلات دانشگاهی مسیر رسیدن به استقلال و رشد شخصی را برای خود هموار کنند، انگیزش سطح بالاتری برای تحصیل و یادگیری خواهند داشت.

این یافته با نظر سنتروک و هالونن (۲۰۱۰) نیز همخوانی دارد. آنها معتقدند برای دانشجویان مقطع کارشناسی که به‌تازگی وارد محیط دانشگاه شده و در حال فاصله گرفتن از دوران وابستگی پیشین هستند احساس مستقل بودن و عامل تغییر بودن در محیط نسبت به ابعاد دیگر معنای تحصیل اهمیت بیشتری دارد و این منطبق با مفهوم بزرگسالی در حال ظهور^۱ است که بر اساس آن دانشجویان در فاصله سنی ۱۸ تا ۲۲ سال تمایل دارند از دوران نوجوانی فاصله بگیرند و با بر عهده گرفتن نقش‌ها و مسئولیت‌های جدید به دنیای بزرگسالی نزدیک شوند.

همچنین بر اساس یافته‌های این پژوهش، خوش‌بینی و معنای تحصیل توانستند به ترتیب ۲۶ و ۲۷ درصد از واریانس مربوط به انگیزش تحصیلی را تبیین کنند. در تبیین این بخش از یافته‌ها می‌توان گفت مسائل عاطفی و شناختی مربوط به تحصیل

^۱. emerging adult

می‌تواند انگیزش تحصیلی را تحت تأثیر قرار دهند. در واقع ایجاد نگرش مثبت در دانشجویان به‌گونه‌ای که آنها انتظار خوش‌بینانه‌ای از آینده تحصیلی و حرفه‌ای خود داشته باشند و نیز تلاش برای معنی‌دار کردن اهداف و محتوای یادگیری موجب می‌شود دانشجویان با انگیزه بیشتری دوران تحصیل دانشگاهی را طی کنند.

از این رو شایسته است در کنار مسائل آموزشی، بعد شناختی (معنای تحصیل) و عاطفی (خوش‌بینی تحصیلی) یادگیرندگان نیز در نظر گرفته شود. بدین منظور لازم است تمهیداتی اندیشیده شود که نگرش دانشجویان در فضای آموزشی در جهت مثبت و تحصیل از نظر آنها معنی‌دار و زمینه‌ساز بهبود زندگی شخصی و حرفه‌ای باشد. برای مثال به نظر می‌رسد ایجاد واحدهای کارآفرینی در دانشگاه‌ها و آشنا کردن دانشجویان با فرهنگ کارآفرینی و برجسته کردن توانمندی‌های دانشگاه و دانشگاهیان در این زمینه می‌تواند نقش مهمی در معنی‌دار کردن تحصیل، خودباوری و ایجاد انتظار مثبت از آینده حرفه‌ای برای دانشجویان داشته باشد. کما اینکه در سال‌های اخیر شاهد توجه به نقش دانشگاه‌ها در زمینه کارآفرینی و پررنگ کردن این رسالت دانشگاهی در کشورمان بوده‌ایم. چنین اقداماتی و ایجاد نگرش پویا و مثبت به تحصیل به‌ویژه برای دانشجو-معلمانی که خود در آینده عهده‌دار مسئولیت آموزش و پرورش نسل‌های آتی هستند، اهمیت بیشتری دارد.

در مورد محدودیت‌های این پژوهش لازم است به این نکته اشاره شود که این پژوهش در مورد دانشجو-معلمان دانشگاه فرهنگیان صورت گرفته و تعمیم یافته‌های آن به دانشجویان دانشگاه‌های دیگر باید با احتیاط صورت بگیرد؛ چراکه دانشجو-معلمان با توجه به چشم‌انداز آینده شغلی در مقایسه با دانشجویان دانشگاه‌های دیگر از نظر معنای تحصیل و انگیزش تحصیلی تفاوت‌هایی دارند. علاوه بر این از آنجایی که دانشجویان مطالعه شده در این پژوهش در مقطع کارشناسی مشغول به تحصیل بودند ممکن است نوع درگیری شناختی و عاطفی آنها با تحصیل، متفاوت از دانشجویان مقاطع دیگر باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود چنین پژوهشی در مورد دانشجویان دانشگاه‌های دیگر و نیز در مورد دانشجویان تحصیلات تکمیلی نیز اجرا و نتایج به دست آمده با نتایج پژوهش حاضر مقایسه شود.

سپاسگزاری

به این وسیله از مسئولان و دانشجویان دانشگاه فرهنگیان تهران (پردیس‌های دخترانه و پسرانه) که پژوهشگران را در گردآوری داده‌های این پژوهش یاری رساندند صمیمانه سپاسگزاری می‌شود.

منابع

- برزگر بفروئی، کاظم؛ برزگر بفروئی، مهدی و ملایی بهرامی، یعقوب (۱۳۹۳). نقش جهت‌گیری هدف و راهبردهای فراشناختی خواندن در پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانشجویان پسر دانشگاه فرهنگیان یزد، *فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی*، ۲ (۵)، ۲۷ - ۴۲.
- حسن‌زاده، رمضان و عمویی، نرجس (۱۳۹۰). *انگیزش برای یادگیری (از نظریه تا عمل)*. تهران: انتشارات دنیای پژوهش.
- روشن میلانی، شیوا (و دیگران) (۱۳۹۰). بررسی انگیزش تحصیلی و ارتباط آن با وضعیت فردی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان پزشکی مقطع علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، *دو ماهنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه*، ۲ (۵)، ۳۵۷ - ۳۶۶.
- سوری، حسین؛ حجازی، الهه و سوری‌نژاد، محسن (۱۳۹۳). رابطه تاب‌آوری و بهزیستی روان‌شناختی: نقش واسطه‌ای خوش‌بینی. *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۱ (۵۵)، ۵ - ۱۵.
- عیسی‌زادگان، علی؛ حسنی، محمد و احمدیان، لیلا (۱۳۸۸). دانشجویان و معنای تحصیل، *مجله راهبرد فرهنگ*، ۷، ۱۴۷ - ۱۶۵.
- عیسی‌زادگان، علی؛ میکائیلی منیع، فرزانه و مروئی میلان، فیروز (۱۳۹۳). رابطه بین امید، خوش‌بینی و معنای تحصیل با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره پیش دانشگاهی، *فصلنامه روان‌شناسی مدرسه*، ۲ (۳)، ۱۳۷ - ۱۵۲.
- فیروزنیا، سمانه؛ یوسفی، علیرضا و قاسمی، غلامرضا (۱۳۸۸). ارتباط انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۹ (۱)، ۷۹ - ۸۵.
- کجباف، محمدباقر؛ عریضی، حمیدرضا و خدابخشی، رامین (۱۳۸۵). هنجاریابی، پایایی، روایی خوش‌بینی و بررسی رابطه بین خوش‌بینی، خود تسلطیابی و افسردگی در شهر اصفهان، *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۲ (۱ و ۲)، ۵۱ - ۶۵.
- کیافر، مریم‌سادات؛ کارشکی، حسین و هاشمی، فرح (۱۳۹۳). نقش باورهای امید و خوش‌بینی در پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی و علوم پزشکی مشهد، *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۶ (۱۴)، ۵۱۷ - ۵۲۶.
- مرادی، کیوان؛ واعظی، مظفرالدین؛ فرزانه، محمد و میرزایی، محمد (۱۳۹۳). رابطه خوش‌بینی تحصیلی با پیشرفت تحصیلی در بین دانش‌آموزان مدارس متوسطه

- پسرانه مناطق ۶ و ۹ تهران، فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی، ۵ (۲)، ۸۰-۶۹.
- میرساردو، طاهره و صداقت، مستوره (۱۳۹۲). انگیزش پیشرفت تحصیلی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن، پژوهش‌های جامعه‌شناختی، ۸ (۲)، ۲۷-۸.
- واحدی، شهرام؛ اسماعیل‌پور، خلیل؛ زمان‌زاده، وحید و عطایی‌زاده، افسانه (۱۳۹۱). نیمرخ‌های انگیزش تحصیلی دانشجویان پرستاری و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی: رویکرد فرد محور، فصلنامه افق پرستاری، ۱ (۱)، ۴۶-۳۶.
- یوسفی، علیرضا؛ قاسمی، غلامرضا و فیروزنیا، سمانه (۱۳۸۸). ارتباط انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی اصفهان، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۹ (۱)، ۷۹ - ۸۴.

- Amraie, K.; Elahi Motlagh, S.; Azizi Zalani, H. & Parhon, H. (2011). The relationship between academic motivation and academic achievement students, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15, 399-402, 3rd World Conference on Educational Sciences.
- Astin, A. W. (1993). An Empirical Typology of college students, *Journal of college student's development*, 4 (2), 34-40.
- Bloom, B. S. (1972). *Learning for mastery*, *Evaluation Comment*, 1 (2), Los Angeles: University of California.
- Brissette, I.; Scheier, M. F. & Carver, C. S. (2002). The role of optimism in social network development, coping, and psychological adjustment during a life transition, *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 102-111.
- Carver, C. S.; Scheier, M. F. & Segerstrom, S. C. (2010). *Optimism*. *Clinical Psychology Review*, 30, 879-889.
- Deci, E. & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-determination in Human Behavior*, New York: Plenum.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2001). The "what" and "why" of Goal Pursuits: Human needs and the Self-determination of Behavior, *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Feldman, D. B. & Kubota, M. (2015). Hope, self-efficacy, optimism and academic achievement: Distinguishing constructs and levels of specificity in predicting college grade-point average. *Learning and Individual Differences*, 37 (2), 210-216.
- Hamaideh, S. H. & Hamdan-Mansour, A. M. (2014). Psychological, cognitive, and personal variables that predict college academic achievement among health sciences students, *Nurse Education Today*, 34 (5), 703-708.
- Henderson-king, D. & Mitchell, A. M. (2011). Do materialism, intrinsic aspiration and meaning in life predict student's meanings of education? *Soc Psychol Educ*, 14, 119-134.

- Henderson – king, D. & Smith, N. M. (2006). Meanings of education for university students: academic motivation and personal values as predictors. *Social psychology of education*, 9, 195- 221.
- Howell, A. J. & Watson, D. C. (2007). Procrastination: Associations with achievement goal orientation and learning strategies, *Personality and Individual Differences*, 43, 167 -178.
- Jones, B. D. (2009). Motivating Students to Engage in Learning: The MUSIC Model of Academic Motivation, *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 21 (2), 272-285.
- Kaufman, J. C.; Agars, M. D. & Lopez-Wagner, M. C. (2008). The role of personality and motivation in predicting early college academic success in non-traditional students at a Hispanic-serving institution, *Learning and Individual Differences*, 18, 462-496.
- Khalaila, R. (2015). The relationship between academic self-concept, intrinsic motivation, test anxiety, and academic achievement among nursing students: Mediating and moderating effects, *Nurse Education Today*, 35, 432–438.
- Krypel, N., M. & Henderson – king, D. (2010). Stress, coping styles and optimism: are they related to meaning of education in students' lives? *Soc Psychol Educ*, 13,409-424.
- Medlin, B., & Green, K. W. (2009). Enhancing performance through goal setting, engagement, and optimism. *Industrial Management & Data Systems*, 109, 943-956.
- Myers, D. G. (1996). *Exploring Psychology*. New York: Freeman & Co, p.297.
- O`connor, C. R. & Cassidy, C. (2007). Predicting hopelessness: The interaction between optimism/ pessimism and Specific future expectancies. *Cognition and Emotion*, 21, 596 -613
- Rehman, A. & Haider, K. (2013). The Impact of Motivation on Learning of Secondary School Students in Karachi: An Analytical Study, *Educational Research International*, 2 (2), 139-147.
- Santrock, J. W. & Halonen, J. S. (2010). *You're Guide to College Success: Strategies for Achieving Your Goals*. 6th Ed. Boston: Wadsworth Cengage Learning.
- Scheier, M. F. & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219–247.
- Seligman, Martin E. P. (1995). *The Optimistic Child: a Proven Program to Safeguard Children against Depression and Build Lifelong Resilience*. New York: Houghton Mifflin.
- Singh, I. & Jha, A. (2013). Anxiety, optimism and academic achievement among students of private medical and engineering colleges: A comparative study. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 3 (1), 55-70.
- Urbig, D. & Monsen, E. (2012). The structure of optimism: Controllability affects the extent to which efficacy beliefs shape outcome expectancies. *Journal of Economic Psychology*, 33, 854-867.

Vallerend, R. J.; Pelletier, L. G.; Blais, M. R.; Briere, N. M.; Senecal, C. & Vallieres, E. F. (1992). The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and motivation in education. *Journal of Educational and Psychological Measurement*, 52 (4), 1003-1017.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی